

УДК 355.02

О.М. Семененко¹, к.т.н., с.н.с.**О.І. Зарицький²**, к.т.н.**Т.Л. Акініна³****О.М. Сеченєв²**¹Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна²Військова кафедра Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна³Штаб Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України, м. Одеса, Україна

АНАЛІЗ ОБОРОННИХ ВИТРАТ КРАЇН-УЧАСНИЦЬ ВІЙН ТА КОНФЛІКТІВ РІЗНОЇ ІНТЕНСИВНОСТІ

У статті наведено результати аналізу оборонних витрат країн-учасниць війн та воєнних конфліктів різної інтенсивності періоду 1940-2017 рр., на основі якого сформовано низку практичних рекомендацій щодо задоволення оборонних потреб війська у ході проведення антитерористичної операції на сході України.

Ключові слова: оборонні витрати, валовий внутрішній продукт, частка видатків на оборону.

Постановка проблеми

Здатність збройних сил (ЗС) виконувати поставлені завдання щодо захисту власної держави регламентується сукупністю економічних, політичних, науково-технічних та інших факторів, що перебувають у тісному взаємозв'язку. Рівень ефективності вирішення збройними силами поставлених завдань значною мірою залежить від кількості та якості ресурсів, які виділяються на забезпечення воєнних потреб. Формування воєнного бюджету є та завжди буде важливим питанням державної політики будь-якої країни, що турбується за свою безпеку. Тому перед керівництвом цих країн завжди постає проблема пошуку оптимального балансу між оборонними витратами та економічними можливостями держави. Особливої актуальності набирає ця проблема, якщо країна є учасницею воєнного конфлікту або перебуває у стані війни з іншою державою, бо надмірні витрати на забезпечення потреб, спричинених війною або воєнним конфліктом, створюють складні умови щодо розвитку економіки держави та загрози для її руйнування взагалі.

Сьогодні Україна зазнала стосовно себе неприхованої агресії іншої держави, яка призвела до тимчасової окупації частини території України (Автономна республіка Крим) та розпалювання збройного конфлікту в східних її регіонах, який триває понад два роки [1–4]. Тому особливої актуальності в сучасних умовах розвитку України набувають питання пошуку оптимальних показників забезпечення фінансовими ресурсами силових структур та відомств держави, які задіяні для виконання завдань оборони держави. Воєнний конфлікт, що триває на території України, ставить перед державою важливу проблему постійного, безперебійного фінансування воєнних витрат. Тобто досить значна частина національної економіки вимушена працювати на задоволення воєнних потреб, які постійно коливаються та мають певні ризики щодо їх значного збільшення у разі загострення ситуації в ході конфлікту. Можливі ризики формують перед керівництвом держави потребу щодо створення додаткових резервних фондів на випадок загострення ситуації в конфлікті, що створює додаткове навантаження на економіку України. Тому в умовах розвитку ЗС України, що складаються сьогодні, аналіз та дослідження досвіду забезпечення участі інших країн у війнах та воєнних конфліктах різної інтенсивності є актуальною тематикою сьогодення.

Аналіз останніх досягнень і публікацій

Аналіз останніх досліджень, публікацій та низки документів свідчить про те [1–12], що, відповідно до Указу Президента України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України», одними з основних напрямів розвитку сектору безпеки і оборони України є [3]:

удосконалення бюджетної політики у секторі безпеки й оборони шляхом раціонального розподілу видатків на розвиток, бойову підготовку й оперативну діяльність відповідно до найкращих практик держав-членів НАТО; застосування програмно-цільового підходу до визначення обсягів фінансових і матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування сектору безпеки і оборони.

Сьогодні існує низка проблемних питань, які має бути вирішено якнайшвидше для ефективної реалізації намічених планів щодо подальшого розвитку та оновлення ЗС України. Одним з таких питань є питання пошуку раціонального відсотку витрат на потреби оборони від валового внутрішнього продукту (ВВП) з метою визначення показників достатності їх забезпечення та критичних рівнів напруженості економіки держави. Вирішення завдання вибору раціонального співвідношення щодо задоволення воєнних потреб та показника напруженості економіки держави можна здійснити на основі аналізу результатів досліджень досвіду оборонних витрат країн-учасниць різних війн та конфліктів.

Постановка задачі та її розв'язання

З огляду на це, метою статті є аналіз оборонних витрат країн-учасниць війн та конфліктів різної інтенсивності з метою формування бази аналітичних даних для подальших досліджень за визначеним у статті питанням.

Виокремлення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Збір часткових даних за досліджуваним питанням дасть змогу задати певну базу даних для подальших досліджень та комплексно відобразити результати аналізу з метою їх порівняння між собою за різних країн-учасниць та різних за інтенсивністю війн (конфліктів).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Оскільки наявність державних ресурсів є обмежувальним фактором розвитку ЗС України, то проблеми їх достатності та безперебійного надходження є одними з найважливіших. Тому в ході планування розвитку ЗС необхідно забезпечувати виконання умови щодо визначення реальності цілей (завдань), на досягнення яких орієнтований розвиток ЗС. Підґрунтям для формулювання цілей має бути зіставлення об'єктивної оцінки можливостей та поставлених цілей. Окрім того, поставлені цілі мають бути не тільки реально досяжними, а й найбільш оптимальними за наявних ресурсів та умов функціонування ЗС.

Деякі фахівці вважають, що формулювання цілей, які перевищують можливості є корисним, оскільки такі цілі можуть призвести до стимулювання розвитку. На справді таке твердження є хибним. Ресурси, що є у розпорядженні елемента системи, є обмеженими і чим більше їх виділяється на забезпечення виконання однієї цілі, тим меншим залишається ресурсний потенціал для виконання інших. Тобто, формулювання нереальної для виконання цілі та виділення ресурсів на її досягнення позбавляє можливості досягнення інших – реальних для виконання цілей [8, 9].

З початком війни чи воєнного конфлікту фінансова система країн-учасниць буде активно брати участь у вирішенні загальних воєнно-економічних проблем, які пов'язані: з переорієнтуванням функціонування економіки держави до вимог її функціонування в умовах війни; концентрацією ресурсів у руках держави; матеріальним стимулюванням воєнного виробництва та зміною пропорцій між галузями національної економіки держави тощо. Участь будь-якої країни у війні та воєнному конфлікті висуває до країни та її керівництва вимогу щодо постійного, безперервного забезпечення військових потреб, які різко зростають, якщо країна бажає вийти з конфлікту переможцем. Війна або воєнний конфлікт між двома державами – це, перш за все, змагання їхніх економік, та виграє не найбільш розвинута на момент початку війни, а найбільш міцна та стабільна. Яскравим прикладом такої війни є Друга світова війна 1941–1945 років.

Перед її початком у 1940 році ВВП СРСР виявився вищим ВВП Німеччини на 8 %. У початковий період війни (1941–1942рр.) значний обсяг виробничих фондів СРСР потрапив під окупацію. Внаслідок цього обсяг ВВП СРСР у 1942 році, порівняно з 1940 роком, впав на 34,3 % і становив усього 2/3 обсягу ВВП Німеччини. Тільки у 1945 році обсяг ВВП СРСР перевищив ВВП Німеччини (табл. 1) [6]. Усі основні перемоги до 1944 року Радянський Союз здобув, коли економічний потенціал був істотно менше німецького і це без урахування додаткової підтримки європейських союзників Німеччини окупованих нею країн.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз оборонних витрат країн-учасниць широкомасштабної війни 1941–1945рр.

Держава	Рік								Середній показник за період
	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	
ВВП, млрд. дол. за курсом 1990 року									
СРСР	359	366	417	359	274	305	362	343	348,13
Німеччина	351	384	387	412	417	426	437	310	390,50
Частка оборонних витрат									
СРСР	8,8	9,4	13,6	16,8	28,1	56,2	51,6	43,2	28,46
Німеччина	12,3	16,9	22,4	39,7	52,6	63,5	66,7	77,1	43,90
Середній показник за періоди до та під час війни									
СРСР	10,6				39,18				
Німеччина	17,2				59,92				

Перед початком війни Німеччина вже до 1939 р. провела мілітаризацію економіки, довівши частку військових витрат у ВВП до 22 %. Тоді як в цей рік Радянський Союз витрачав на військові потреби лише 13,6 % від ВВП і почав прискорену мілітаризацію економіки (табл. 2, рис. 1).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз оборонних витрат країн-учасниць широкомасштабної війни 1941–1945 рр.

№	Держава-учасниця	Назва війни (воєнного конфлікту)	Рік або період тривалості	Середній показник оборонних витрат як частка від ВВП під час війни за 5 років ВВП (1), %	Середній показник оборонних витрат як частка від ВВП за 5 років до війни ВВП (2), %	ВВП (1)/ВВП (2)
1	СРСР	Друга світова війна	1941–1945	39,2	9,7	4,04
2	Німеччина	Друга світова війна	1941–1945	59,9	10,6	5,65

Тільки у 1941–1942 роках частка військових витрат у ВВП досягла 28 %, а в Німеччині вона була вже майже у 2 рази більша – 52 %. На початку 1943 року в Радянському Союзі частка військових витрат у ВВП досягла 56 %, що практично відповідало німецьким – 63 %.

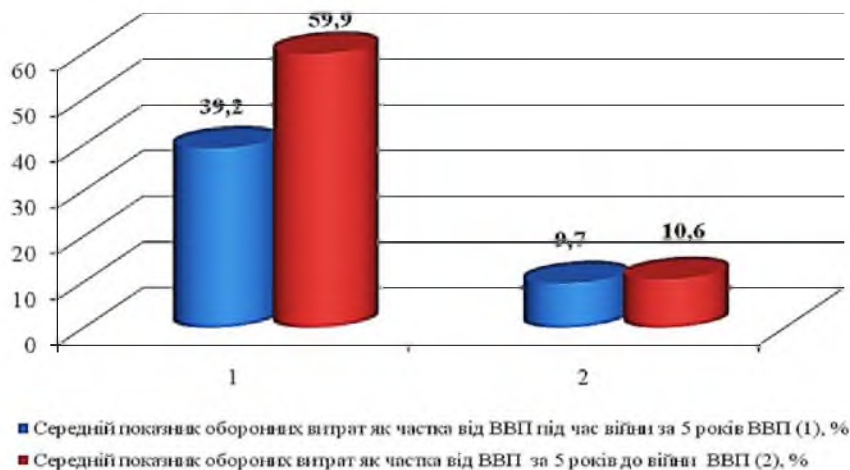

Рис. 1. Середні показники оборонних витрат СРСР та Німеччини до та під час Другої світової війни, %

Але вже після битви під Сталінградом та настання переламного моменту в ході війни, в середні 1943 року, частка воєнних витрат від ВВП СРСР поступово почала знижуватися, та вже на початку 1945 року складала 34,9 % від ВВП. Перерозподіл ВВП наприкінці війни дозволив СРСР поступово переорієнтувати економіку держави на демобілізацію виробничих та трудових резервів з метою відновлення її стабільності функціонування.

Результати проведеного аналізу показують, що держава, яка переходить межу у воєнних витратах під час ведення війни понад 40–50 % від ВВП, має певні ризики щодо безповоротного руйнування власної економіки та програшу у війні (конфлікті). У ході війни Німеччина перетворилася в індустріально-мілітаризовану економічну систему з закритими виходами на зовнішні ринки зброї. Втрата ознак ринкової економіки в Німеччині в 1941–1942 роках стала основною причиною її руйнування.

Аналіз основних війн та воєнних конфліктів за період 1945–2017 років надасть можливість дослідити особливості їх впливу на економіки країн-учасниць та сформулювати часткові рекомендації використання отриманих результатів досліджень для регулювання воєнно-економічної ситуації в Україні (табл. 3). В якості першої досліджуваної країни оберемо країну, яка найбільшу кількість разів брала участь у війнах і воєнних конфліктах у світі. Це безперечний лідер участі у війнах та воєнних конфліктах. Наприклад, під час Другої світової війни США витратило на оборонні програми до 37,8 % свого ВВП. У 1962 році перед початком війни у В'єтнамі США витратило на оборону 9,3 % ВВП. Після закінчення війни цей показник, з урахуванням усіх прямих і непрямих витрат, не перевищував 6,2 % ВВП. За оцінками ЦРУ, частка ВВП, що витрачається на оборону США, коливається з 12-го по 28 місце в світі, незважаючи на те, що за розмірами військового бюджету США є безумовним світовим лідером. Однак є низка чинників, які однозначно негативно відображаються на економічному стані США.

Таблиця 3

Показники оборонних витрат країн-учасниць війн та воєнних конфліктів (1945-2017 рр.)

№	Держава-учасниця	Назва війни (воєнного конфлікту)	Рік або період тривалості	Середній показник оборонних витрат як частка від ВВП під час конфлікту, %	Середній показник оборонних витрат як частка від ВВП до конфлікту (за 5 років), %
1.	США	війна в Кореї	1950-1953	10,4	6,9
2.	Франція	війна за незалежність Алжиру	1954-1962	7,4	3,6
3.	Ізраїль	Шестиденна війна	1967	16,8	14,5
4.	США	війна у В'єтнамі	1965-1975	7,9	5,8
5.	Ізраїль	війна Ізраїлю з арабськими країнами (Сирія та Єгипет)	1973	27,9	15,6
6.	Туреччина	Греко-турецький конфлікт на Кіпрі	1974	3,3	1,8
7.	Греція	Греко-турецький конфлікт на Кіпрі	1974	4,9	1,4
8.	Велика Британія	війна з Аргентиною за Фолклендські острови	1982	5,6	3,1
9.	Аргентина	війна з Аргентиною за Фолклендські острови	1982	7,5	4,5
10.	Мавританія	воєнний конфлікт на етнічному підґрунті (прикордонний конфлікт)	1989-1991	3,9	0,9
11.	Сенегал	воєнний конфлікт на етнічному підґрунті (прикордонний конфлікт)	1989-1991	2,3	0,74
12.	Хорватія	воєнний конфлікт, спричинений виходом Хорватії зі складу Югославії	1992-1995	9,5	1,8
13.	Росія	перша Чеченська війна	1994-1996	4,3	2,6
14.	Індія	Каргильська війна (прикордонний конфлікт)	1999	3,9	0,89
15.	Пакистан	Каргильська війна (прикордонний конфлікт)	1999	4,4	1,05
16.	Сербія	Косовська війна – воєнний конфлікт між албанськими сепаратистами та Союзною республікою Югославія	1998-1999	4,1	1,9
17.	Росія	друга Чеченська війна	1999-2009	5,7	3,6
18.	Македонія	конфлікт в Македонії – міжетнічні зіткнення між македонськими та албанськими сепаратистськими угрупованнями	2001	6,8	1,6
19.	США	Іракська війна	2003-2011	6,9	8,5
20.	Україна	конфлікт на сході України (антитерористична операція)	2015-2017	3,9	1,14

Наприклад, через війни, в яких бере участь США (Ірак, Афганістан), збільшуються дефіцит бюджету і розміри зовнішнього боргу.

Досі серед економістів немає згоди в тому, яким чином участь у війні впливає на економіку країни. Так, є теорія, що США змогли остаточно перебороти Велику депресію (найбільшу економічну кризу в історії країни) завдяки своєму вступові в Другу світову війну. Під час Другої світової війни США збільшили військово замовлення на 41,4 %, при цьому ВВП країни виріс на 69,1 %. Війна в Кореї (1950-1951 рр.) привела до зростання військових замовлень на 8 % та зростання ВВП на 10,5 %. Війна у В'єтнамі (1965–1967) дозволила військово-промислому комплексу США збільшити обсяг державних замовлень на 1,9 %, а ВВП виріс на 9,7 %. Однак Війна з Іраком 1991 р. призвела до падіння ВВП на 1,3 %, незважаючи на те, що військово замовлення зросло на 0,3 %. Нині існують економісти, які доводять, що війна в Іраку також позитивно вплинула на економіку США та, зокрема, дозволила зменшити рівень безробіття: відомо, що в період з 2003 по 2008 рр. темпи зростання економіки країни були досить високими, а безробіття низьким. Інша група експертів не менш аргументовано доводить, що війна завжди знижує життєвий рівень населення і в довгостроковій перспективі завдає значної шкоди економіці. Вони нагадують, наприклад, що війна, яку США вели у В'єтнамі в 1960-ті роки, відгукнулася інфляцією і рецесією в економіці США початку 1970-х. Вторгнення Іраку в Кувейт (1991 р.) та участь в цьому конфлікті Сполучених Штатів перервало економічне зростання США, що тривало майже 8 років.

В табл. 3 наведені загальні відомості щодо частки оборонних витрат від ВВП різних країн світу, які в той чи інший час були учасниками різних війн та воєнних конфліктів. Для проведення порівняльного аналізу використовувався середній показник частки оборонних витрат від ВВП країни за період тривання війни (конфлікту) та середній показник частки оборонних витрат за попередні п'ять років (або за наявністю даних в інформаційній базі) до конфлікту. Наведені в табл. 3 та на рис. 2, рис. 3 показники характеризують, у скільки разів зростали оборонні витрати країни у воєнний час відносно мирного часу.

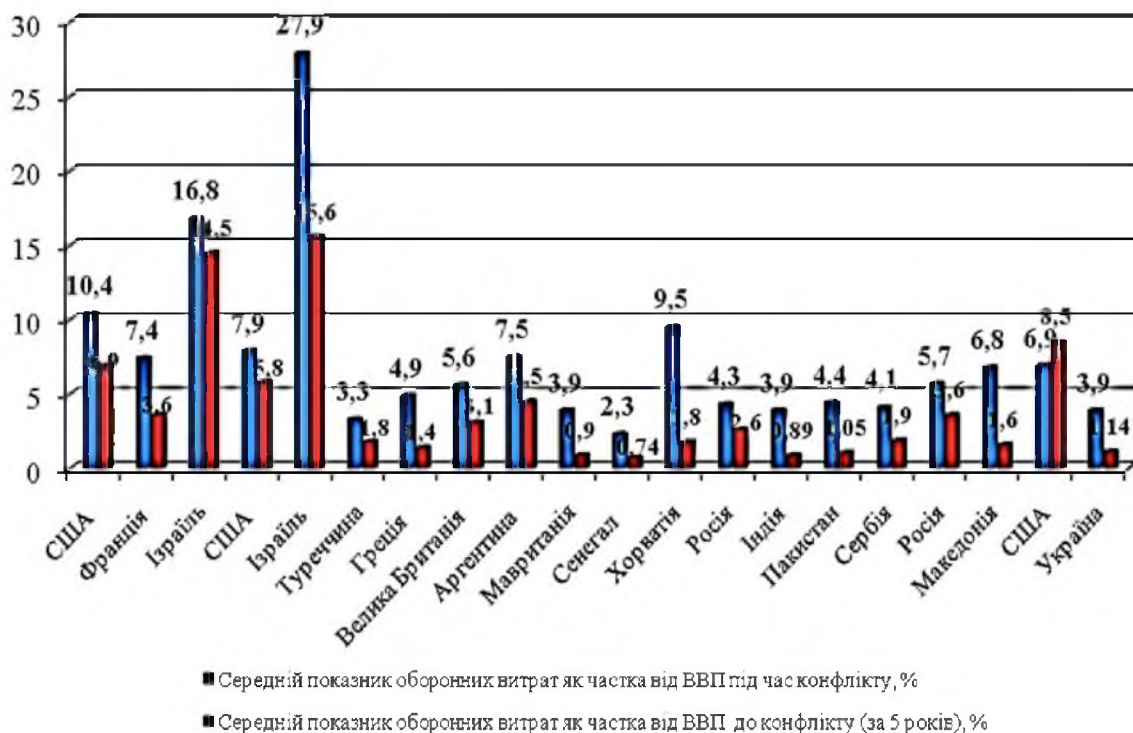

Рис. 2. Показники частки оборонних витрат від ВВП країн-учасниць війн (конфліктів) в воєнний час та мирний час, %

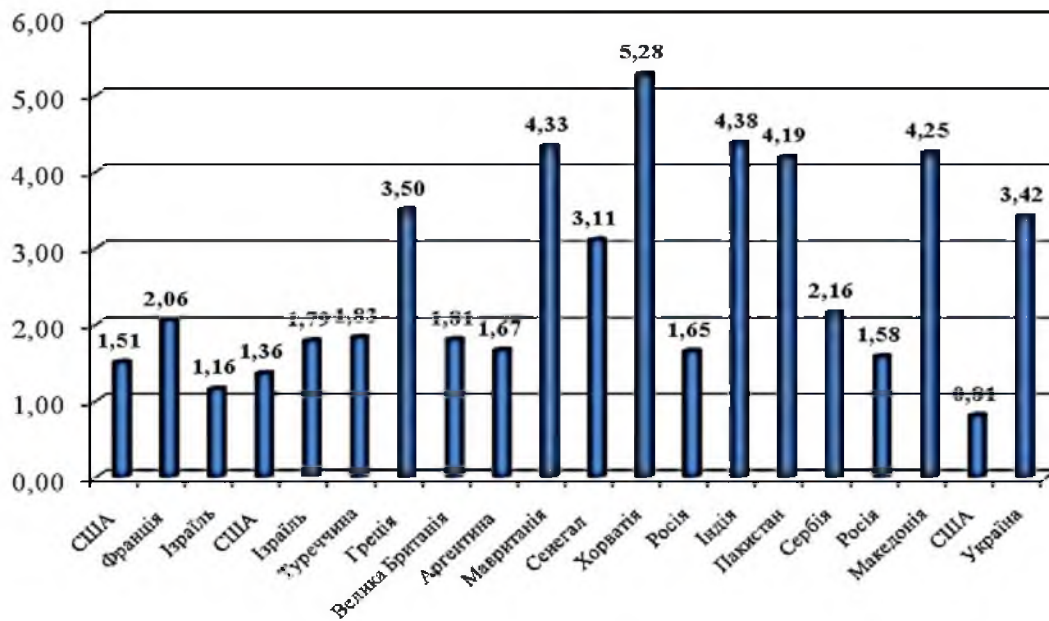

Рис. 3. Відношення показника оборонних витрат у воєнний час до мирного часу країн-учасниць війн (конфліктів), рази

З отриманих результатів проведеного дослідження видно, що найбільші оборонні витрати має Ізраїль. Ці витрати обумовлені перебуванням країни у стані хронічного воєнного конфлікту. Але загострення воєнної обстановки не відображається критично на економічних показниках держави. Оборонні витрати під час участі Ізраїлю у воєнних конфліктах та війнах збільшувалися усього в середньому в 1,5 рази, що є достатньо адекватним реальним економічним можливостям держави.

Лідерами за показниками частки оборонних витрат від ВВП держави у мирний час є США, Ізраїль, Велика Британія, Франція та Росія. Участь цих країн у війнах та воєнних конфліктах не відображається визначальним чином на показниках збільшення частки оборонних витрат від ВВП. Оборонні витрати цих країн під час їх участі у воєнних конфліктах зростають в середньому в 1,3–1,4 рази. Участь у війнах та воєнних конфліктах менш розвинутих держав змушує ці країни витратити у період участі в конфлікті в 3–4 рази більше, ніж вони витрачали у мирний час. Також участь у конфлікті сповільнює темпи економічного зростання цих держав та негативно відображається на показниках ВВП. Це також є причиною значних відмінностей частки витрат від ВВП в мирний час від воєнного в цих країнах.

З рис. 3 видно, що участь таких країн, як Греція, Македонія, Хорватія, Індія, Пакистан, Мавританія в конфліктах та війнах змусила збільшити частку оборонних витрат від ВВП з 3,5 до 5,3 разів, що створило певний градус напруженості економіки держави та негативно відобразилось на показниках економічного зростання. Тобто держави, які не мають власної природно-ресурсної бази та є імпортно залежними країнами мають великі ризики створення складних економічних умов розвитку країни, що може призвести до часткової або повної деградації економіки держави, відновлення якої буде потребувати досить значного періоду часу (2–5 років).

В Україні сьогодні оборонні витрати відносно середнього показника оборонних витрат за п'ять років до початку конфлікту зросли в 2,5–3,5 рази. В табл. 4 наведено динаміку ВВП та оборонних витрат України в період 2013–2017 років. Період 2013–2016 рр. описаний показниками фактичного фінансування, а за 2017 рік – згідно з розподілом Державного бюджету України на 2017 рік. Аналіз наведених показників показує, що оборонні витрати найбільше зросли на початку конфлікту на сході України, тобто коли тривала його активна фаза. Оборонні витрати зросли відносно 2013 року практично в 1,6 рази, а у 2014 – в 2,4 рази.

Таблиця 4

Порівняльний аналіз динаміки оборонних витрат України до та під час конфлікту на сході України

Роки (Т)	Т +1 / Т (період 2009–2013рр)			Т +1 / Т (період 2013–2017рр)		
	2009	8370		2013	15315	
2010/2014	2010	10500	1,25	2014	26483	1,73
2011/2015	2011	12707	1,21	2015	49084	1,85
2012/2016	2012	14806	1,17	2016	55500	1,13
2013/2017	2013	15315	1,03	2017	64467	1,16

Після початку реалізації «Мінських домовленостей» та закінчення активної фази конфлікту на сході України динаміка зростання оборонних потреб дещо знизилася (рис. 4) за показниками Державного бюджету України, але за показниками частки оборонних витрат від ВВП України – це зростання залишило практично аналогічні темпи. Сьогодні оборонні витрати України за показниками потреб складають 5–6 % від ВВП, а за фактично затвердженими відповідно до Державного бюджету України на 2017 рік складають 2,48 % від ВВП.

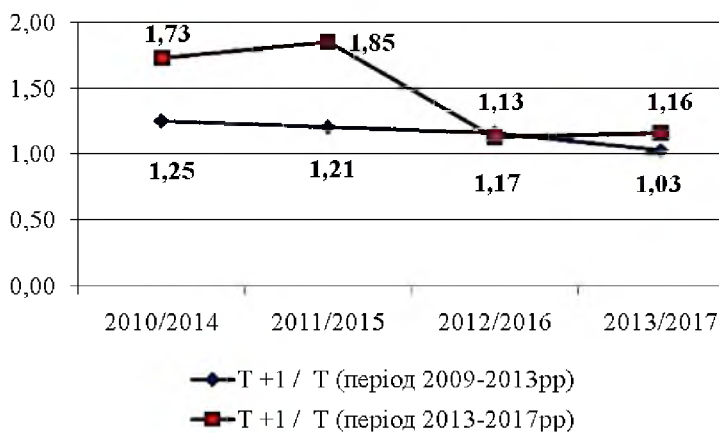

Рис. 4. Динаміка оборонних витрат в період до та під час конфлікту на сході України (відносно попереднього року), рази

Невирішення конфлікту на сході України в найближчі роки (1–2 роки) або загострення його буде створювати певні економічні труднощі щодо подальшого розвитку економіки, тому що навантаження на Державний бюджет з роками буде тільки зростати. Темпи зростання ВВП набагато повільніші, ніж темпи зростання оборонних витрат. Вже сьогодні реальні потреби оборонних витрат держави (128 млрд грн) вдвічі перевищують виділені Державним бюджетом кошти (64,5 млрд грн). Тобто держава намагається регулювати темпи зростання оборонних витрат до темпів зростання ВВП, але це негативно

відобразиться на стані ЗС України, що створить певні ризики щодо здатності їх виконувати в повному обсязі покладені на них завдання.

Висновки

Проведений аналіз показує, що в умовах мирного часу розвиток Збройних Сил України має здійснюватися з урахуванням можливостей та потреб економічного розвитку держави, але не потрібно забувати, що збільшення оборонних витрат, за умови правильного підходу, може сприяти вирішенню низки економічних проблем щодо збільшення приросту ВВП (за рахунок ОПК), зменшення безробіття, зростання науково-технічного потенціалу тощо.

Функціонування держави в умовах невирішеності воєнного конфлікту на сході створює певні особливості функціонування її економіки, до головних з яких можна зарахувати: концентрацію ресурсів у руках держави; необхідність переорієнтування економіки держави до вимог її функціонування в умовах війни; стимулювання воєнного виробництва та зміну пропорцій між галузями національної економіки держави тощо. Але визначені особливості мають певні межі їх реалізації, наприклад, частка оборонних витрат від ВВП держави для ресурсно незалежної країни не має перевищувати 45–50 %, а для країн, які не мають своєї ресурсної бази (нафта, газ, метал), не має перевищувати 20–25 % від ВВП. Ці показники також можна характеризувати таким чином: відношення частки оборонних витрат від ВВП воєнного часу в разі участі країни у воєнному конфлікті до мирного не має бути більша, ніж 8–10 разів, а в разі участі країни у широкомасштабній війні не має бути більша, ніж 15–20 разів. Недотримання цих вимог призведе до деградації економіки та необхідності значних термінів її відновлення (від 5 до 10 років).

Перспективи подальших досліджень

До основних рекомендацій щодо проведення подальших досліджень за визначеним напрямом в Україні можна зарахувати те, що в найближчий час необхідно:

- розробити методичний апарат воєнно-економічного обґрунтування раціональних обсягів фінансування оборонних витрат держави, який дасть змогу збалансувати потреби оборони з реальними економічними (ресурсними) можливостями держави з урахуванням макроекономічних показників розвитку держави на час обґрунтування оборонного бюджету;
- створити спеціалізовану математичну макроекономічну модель обґрунтування обсягів оборонних витрат бюджету держави;
- розробити методику оцінювання впливу оборонних витрат на економічний розвиток держави з позиції інтеграції забезпечення обороноздатності держави з економічним її зростанням (особливості функціонування оборонно-промислового комплексу);
- розробити загальну методологію воєнно-економічних досліджень в ЗС України та в державі в цілому з метою поєднання функціонування різних систем в єдиний напрям отримання результату – ефективний розвиток ЗС України та забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Липатов А. Военная доктрина Германии [Текст] / А. Липатов // Зарубежное военное обозрение. – 2012. – № 9. – С. 13-18.
2. 2 Пріоритети розвитку Збройних Сил України з урахуванням участі у гібридній війні 2015-2016 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents>.
3. Україна 2014-2015 : Долаючи виклики (аналітичні оцінки) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/upload/Pidsumky_2014_2015_A4_fnl.pdf
4. Російська збройна агресія проти України (2014–2015) / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>.
5. Сучасний стан Збройних Сил України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: defpol.org.ua/site/index.php/ru/.../stan2016
6. CRS Report for Congress. The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11. April 24, 2006. AmyBelasco. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pentagonus.ru/publ/dinamika_voennogo_bjudzheta_ssha
7. Военные расходы России, Китая, НАТО и США вырастут в 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.3world-war.ru/.../1378-voennye-rashody-rossii-kitaja-nato-i-ssha-vyrastut.html
8. Steven M. Kosiak. Analysis of the FY 2007 Defense Budget Request. Center for Strategic and Budgetary Assessments. April 2016. ru.pentagonus.wikia.com/wiki/Военный_бюджет_США
9. Крупнейшие военные бюджеты стран мира в процентах от ВВП 2015 от EREPORT.RU – мировая экономика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ereport.ru/news/1507011330.htm>
10. Steven M. Kosiak. Analysis of the FY 2007 Defense Budget Request. Center for Strategic and Budgetary Assessments. April [2006].
11. ВВП стран мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://seosait.com/dinamika-vvp-mira-1970-2016/>
12. Список країн за ВВП (номінал) на душу населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
13. Военные расходы стран. ВВП и производство. Динамика и изменения. [Електронний ресурс]. – http://ru.theglobaleconomy.com/Israel/mil_spend_gdp.
14. Макроэкономика ВВП стран мира. ВВП на душу населения. http://www.be5.biz/makroekonomika/gdp/gdp_usa.html#main.

Рецензент: Мінасов В.С., к.військ.н., професор, Військова академія (м. Одеса)

**АНАЛИЗ ОБОРОННЫХ РАСХОДОВ СТРАН-УЧАСТНИЦ ВОЙН И КОНФЛИКТОВ
РАЗЛИЧНОЙ ИНТЕНСИВНОСТИ**

О.М. Семененко, О.И. Зарицкий, Т.Л. Акинина, О.М. Сеченев

В статье приведены результаты анализа оборонных расходов стран-участниц войн и военных конфликтов различной интенсивности периода (1940-2017 гг) на основе которого сформирован ряд практических рекомендаций по удовлетворению оборонных нужд в ходе проведения антитеррористической операции на востоке Украины войска.

Ключевые слова: оборонные расходы, валовой внутренний продукт, доля расходов на оборону.

**ANALYSIS OF DEFENSE EXPENSES OF COUNTRIES OF WARS
AND CONFLICTS VARIOUS INTENSITY**

O. Semenenko, O. Zaritsky, T. Akinina, O. Sechenov

The article presents the results of the analysis of defense expenditures of the countries participating in wars and military conflicts of different intensity of the period (1940-2017rr) on the basis of which a number of practical recommendations were developed to meet defense needs during the anti-terrorist operation in the east of Ukraine.

Keywords: defense expenditures, gross domestic product, share of defense spending.